

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2005 vp

Hallituksen esitys laiksi Metsähallituksen erävalvonnasta ja laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 14 ja 19 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 11 päivänä lokakuuta 2005 lähettänyt maa- ja metsätalousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi Metsähallituksen erävalvonnasta ja laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 14 ja 19 §:n muuttamisesta (HE 147/2005 vp).

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta ja hallintovaliokunta ovat antaneet asiasta lausunnot (PeVL 46/2005 vp ja HaVL 24/2005 vp), jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Matti Setälä, maa- ja metsätalousministeriö
- lainsäädäntöneuvos Asko Välimaa, oikeusministeriö
- ylitarkastaja Keijo Suuripää, sisäasiainministeriö
- pääjohtaja Jan Heino, Metsähallitus
- hallituksen varapuheenjohtaja Urho Tervonen, Kainuun riistanhoitopiiri
- toimistopäällikkö Olli Hakkarainen, Rajavartiolaitoksen esikunta
- toiminnanjohtaja Raimo Vajavaara, Metsästäjäin Keskusjärjestö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- erätarkastaja Aimo Tervämäki, Metsähallitus
- erätarkastaja Jaakko Saaristo, Metsähallitus

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Metsähallituksen erävalvonnasta. Laki koskisi Metsähallituksen suorittamaa erävalvontaa sen hallinnassa olevilla valtion alueilla. Laki sisältäisi säännökset erävalvonnan tarkoituksesta, erävalvontatehtävästä, erävalvonnan organisoinnista, erävalvontaa suorittavien virkamiesten kelpoisuusehdoista, toimivaltuuksista ja valtuuksien

käytön edellytyksistä sekä toiminnan valvonnasta. Lailla ei puututtaisi muiden viranomaisten toimivaltuuksiin Metsähallituksen hallinnassa olevilla valtion alueilla. Lisäksi esityksellä muutettaisiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 14 ja 19 §.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2006.

Perustuslakivaliokunnan lausunto

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan koskettanut kysymyksiä, jotka liittyvät erävalvonnan organisointiin, erätarkastajien toimivaltuuksiin, lakiehdotuksen 3—11 §:iin, esitutkintavaltuuksiin sekä rikesakon määräämiseen ja rangaistusvaatimuksen antamiseen. Lausuntonaan perustuslakivaliokunta on katsonut, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen 7 §:n 1 momentista tekemä val-

tiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Hallintovaliokunnan lausunto

Hallintovaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota muun ohella erävalvonnan organisointiin ja erätarkastajien toimivaltuuksiin. Valiokunta on puoltanut lakiehdotusten hyväksymistä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT***Yleisperustelut***

Esityksen perustelujen mukaisesti valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Lapin, Oulun ja Itä-Suomen lääneissä on maanomistuksesta johtuen laajoja alueita, joilla asutus on harvaa ja houkutus salametsästyksen ja luvattomaan kalastukseen on suuri. Alueet ovat pääosin Metsähallituksen, metsäyhtiöiden ja muiden yhteisöjen hallinnassa. Alueilla oleva tiheä metsäautotieverkko helpottaa liikkumista ja luvattonta metsästystä muun muassa autoista käsin. Valiokunta tuo erityisesti esiin sen, että erärikoksiin on viime vuosina tullut ammattimaisen rikollisuuden piirteitä. Tätä taustaa vasten Metsähallituksen oman erävalvonnan kehittäminen on välttämätöntä.

Valiokunta toteaa, että erävalvonta ei ollut ennen 1.1.2005 voimaan tullutta Metsähallituslakia (1378/2004) Metsähallituksen lakisääteinen julkinen hallintotehtävä, vaan eduskunnan vuosittain talousarvion käsittelyn yhteydessä Metsähallitukselle antama yhteiskunnallinen palvelutehtävä. Tehtävän hoitoon liittyvät erätarkastajien toimivaltuudet perustuivat ja perustuvat edelleen sisäasianministeriön poliisilain nojalla viideksi vuodeksi kerrallaan antamiin erityisiin poliisivaltuuksiin, joiden voimassaolon määräaika päättyy 31.12.2005. Kuluvan vuoden alusta voimaan tullessa Metsähallituksesta annetussa laissa (1378/2004) erävalvonta säädettiin kuitenkin Metsähallituksen julkiseksi

hallintotehtäväksi. Lakiin sisältyvän viittaus säännöksen mukaan erävalvonnasta säädetään erikseen lailla. Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä on kysymys tästä erikseen säätämisestä. Erävalvonnassa tarpeellisten tietojen saannin turvaamiseksi esityksessä ehdotetaan myös henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia (761/2003) muutettavaksi.

Ehdotetussa laissa Metsähallituksen erävalvonnasta olisi säännökset erävalvonnan tarkoituksesta, erävalvontatehtävästä, erävalvontaa suorittavista virkamiehistä sekä heidän kelpoisuusehdoistaan, toimivaltuuksistaan ja valtuuksien käytön edellytyksistä. Laki sisältäisi myös säännökset erävalvontatoiminnan valvonnasta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun lain mukainen erävalvonta ei tarkoittaisi ainoastaan suppeaa metsästystä ja kalastusta koskevien säännösten noudattamisen valvontaa, vaan se käsittäisi muidenkin Metsähallituksen hallinnassa olevien alueiden käyttöön liittyvien toimintojen seurannan, neuvonnan ja valvonnan. Tehtävään sisältyisi myös Metsähallituksen metsä- ja muun omaisuuden yleinen valvonta muun muassa anastusten ja vahingontekojen ehkäisemiseksi.

Erävalvontatehtävä kuuluisi Metsähallituksessa julkisia hallintotehtäviä hoitavalle julkisten hallintotehtävien yksikölle. Tehtäviä varten yksikössä olisi tarvittava määrä poliisikoulutuksen saaneita virkasuhteisia erätarkastajia. Sano-

tun koulutuksen ohella heiltä edellytettäisiin perehtyneisyyttä erävalvontatehtävään ja lisäksi sitä, että he olisivat elämäntavoiltaan nuhteettomia ja luotettavia. Erävalvonnan ohjaus ja valvonta kuuluisivat julkisten hallintotehtävien yksikössä olevan erätalouspäällikön vastuualueeseen.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin muutosehdotuksin.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki Metsähallituksen erävalvonnasta

7 §. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan pitänyt lakiehdotuksen 7 §:n 1 momenttiin sisältyvää erävalvonnan vaarantamisedellytystä liian väljänä turvallisuustarkastuksen perusteenä ja siten ongelmallisena perustuslain 7 §:n 1 ja 3 momentin kannalta erityisesti perusoikeuksien yleisten rajoittamisedellytysten näkökulmasta. Perustuslakivaliokunta onkin katsonut, että erävalvonnan vaarantamista koskeva maininta tulee joko poistaa lakiehdotuksen 7 §:n 1 momentista tai korvata yksilöidymällä sanonnalla. Maa- ja metsätalousvaliokunta ehdottaakin, että maininta erävalvonnan vaarantumisesta turvallisuustarkastuksen edellytyksenä poistetaan momentista. Säännökseen muun ohella jäävä ilmaisu "aiheuttaa vaaraa ihmisille" viittaisi paitsi erätarkastajan myös paikalla mahdollisesti olevien muiden henkilöiden turvallisuuden varmistamiseen.

Säädösteknisen selkeyden lisäämiseksi perustuslakivaliokunta on lausunnossaan myös katsonut, että lakiehdotuksen 7 §:n 2 ja 3 momenttiin sisältyvät ratti- ja vesiliikennejuopumusvalvontaa koskevat säännökset on syytä erottaa omaksi pykäläkseen, koska niissä ei ole kysymys 7 §:n otsikon mukaisesta turvallisuustarkastuksesta. Perustuslakivaliokunnan esittämillä perusteilla maa- ja metsätalousvaliokunta ehdottaa 2 ja 3

momentin siirtämistä uusiksi 8 §:n 1 ja 2 momentiksi.

8 § (*Uusi*) Viitaten edellä 7 §:n kohdalla esitettyyn valiokunta ehdottaa uuteen pykälään otettavaksi esityksen mukaisen lakiehdotuksen 7 §:n 2 ja 3 momenttiin sisältyvät säännökset. Tämän seurauksena lakiehdotuksen 8—20 §:n numerointi muuttuisi 9—21 §:ksi. Valiokunta ehdottaa pykälän otsikoksi Ratti- ja vesiliikennejuopumusvalvonta.

17 § (*18 §*). Viitaten edellä 8 §:n kohdalla ehdotettuun valiokunta ehdottaa 1 momenttiin lisättäväksi viittauksen 8 §:ään ja momenttiin sisältyvien pykäläviittausten tarkistamista.

20 § (*19 §*). Saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää tarpeellisenä ehdottaa, että pykälään esitettyä asetuksenantovaltuutta täydennetään siten, että asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä myös 6 §:ssä tarkoitettua kiinni ottamisesta, 8 §:ssä tarkoitettua ratti- ja vesiliikennejuopumusvalvonnasta, 10 §:ssä tarkoitettua voimakeinojen käyttämisestä sekä 12 §:n 2 momentissa tarkoitettua eläimen lopettamiseen soveltuvasta ampuma-aseesta ja muista erätarkastajan varustukseen kuuluvista voimankäyttö- ja suojavälineistä sekä erävalvontatehtävässä tarpeellisista varusteista. Lisäksi valiokunta ehdottaa pykälään sisältyvien säännösviittausten numerointia tarkistettavaksi edellä ehdotettua pykälänumerointia vastaavaksi. Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on todettu, että 12 §:n 2 momentissa tarkoitettua eläimen lopettamiseen soveltuvan ampuma-aseen osalta valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin, että lainkohdassa tarkoitettu ase olisi tehtävään soveltuva käsiase. Erävalvontatehtävän hoidon kannalta tarpeellisia varusteita voisivat olla muun muassa radiopuhelin, suojaliivit, kaasusumutin, patukka ja käsiraudat. Lisäksi erätarkastajalla olisi tehtävän hoidon kannalta tarkoituksenmukainen ja hänen asemansa selvästi osoittava virka-asu.

Valiokunta pitää myös tarkoituksenmukaisena ehdottaa, että valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetuksenantovaltuudet si-

joitettaisiin omiksi momenteikseen. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksenantovaltuuden osalta valiokunta ehdottaa saamansa selvityksen perusteella säännökseen (uusi 2 momentti) lisättäväksi maininnan siitä, että ministeriö voisi antaa tarvittavia teknisiä säännöksiä erätarkastajan voimankäyttövälineiden kantamistavasta. Ampuma-asetta ei saisi kantaa näkyvillä, vaan sen tulisi olla asusteiden alla, ajoneuvossa tai muissa varusteissa siten, että se ei ole muiden havaittavissa. Sama koskisi muita voimankäyttövälineiksi katsottavia varusteita, kuten kaasusumutinta, käsirautoja ja patukkaa, mikäli se välineen laatu huomioon ottaen on mahdollista.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella maa- ja metsätalousvaliokunta ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

Valiokunnan muutosehdotus

1.

Laki

Metsähallituksen erävalvonnasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—6 §
(Kuten HE)

7 §

Turvallisuustarkastus

Erätarkastajalla on 6 §:ssä tarkoitetun kiinniottamisen ja kulkuneuvon pysäyttämisen yhteydessä oikeus tarkastaa henkilö ja kulkuneuvo, jos se on välttämätöntä sen varmistamiseksi, että henkilöllä tai kulkuneuvossa ei ole aseita, esineitä tai aineita, joilla voidaan (*poist.*) aiheuttaa vaaraa ihmisille tai merkittävää vahinkoa luonnolle.

(2 ja 3 mom. *poist.*)

8 § (*Uusi*)

Ratti- ja vesiliikennejuopumusvalvonta

Jos erävalvontaan kuuluvan yksittäisen tehtävän yhteydessä henkilön käytöksen ja muiden

seikkojen perusteella on syytä epäillä, että moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja tai se, joka ohjailee vesialusta tai toimii aluksessa sen kulun turvallisuuteen olennaisesti vaikuttavassa tehtävässä, on siinä määrin alkoholin vaikutuksen alainen, että hän voi vaarantaa yleistä turvallisuutta, erätarkastaja voi velvoittaa hänet suorittamaan puhalluskokeen.

Jos 2 momentissa tarkoitetun kokeen tai muiden seikkojen perusteella on perusteltua syytä epäillä, että moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja on syyllistynyt rikoslain (39/1889) 23 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun rattijuopumukseen taikka että se, joka ohjailee vesialusta tai toimii aluksessa sen kulun turvallisuuteen olennaisesti vaikuttavassa tehtävässä, on syyllistynyt rikoslain 23 luvun 5 §:ssä tarkoitettuun vesiliikennejuopumukseen, erätarkastajalla on oikeus estää kuljettajaa jatkamasta ajoa ja muuta henkilöä toimimasta tehtävässään. Erätarkastajan on tällöin tarvittaessa huolehdittava tarkastetun sekä

kulkuneuvossa ja aluksessa mukana olleiden turvallisuudesta poispääsystä alueelta.

9—16 (8—15) §
(Kuten HE)

17 (16) §

Tapahtumailmoitus

Asianosaisten oikeusturvan parantamiseksi ja erävalvonnan valvontaa varten 6 §:ssä tarkoitettua kiinni ottamisesta, 7 §:ssä tarkoitettua turvallisuustarkastuksesta, 8 §:ssä tarkoitettua ratti- ja vesiliikennejuopumusvalvonnasta, 9 §:ssä tarkoitettua omaisuuden haltuun ottamisesta ja 10 §:ssä tarkoitettua voimakeinojen käyttämisestä erätarkastajan on laadittava tapahtumailmoitus.

(2—5 mom. kuten HE)

18 ja 19 (17 ja 18) §
(Kuten HE)

20 (19) §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarvittavat tarkemmat säännökset 6 §:ssä tarkoitettua henkilöllisyyden selvittämisessä ja kiinni ottamisessa, 7 §:ssä tarkoitettua turvallisuustarkastuksessa, (poist.) 8 §:ssä tarkoitettua ratti- ja vesiliikennejuopumusvalvonnassa, 9 §:ssä tarkoitettua haltuun ottamisessa ja 10 §:ssä tarkoitettua voimakeinojen käyttämisessä noudatettavasta menettelystä sekä 12 §:n 2 momentissa tarkoitettua eläimen lopettamiseen soveltuvasta ampuma-aseesta ja muista erätarkastajan varustukseen kuuluvista voimankäyttö- ja suojavälineistä sekä erävalvontatehtävässä tarpeellisista varusteista..

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella annetaan tarvittavat tekniset säännökset 3 §:n 3 momentissa tarkoitettua virkamerkistä, 17 §:ssä tarkoitettua tapahtumailmoituksesta ja erätarkastajan voimankäyttövälineiden kantamistavasta. (Uusi 2 mom.)

21 (20) §
(Kuten HE)

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Sirkka-Liisa Anttila /kesk
vpj. Harry Wallin /sd
jäsen. Nils-Anders Granvik /r
Pertti Hemmilä /kok
Matti Kauppila /vas
Esko Kiviranta /kesk
Katri Komi /kesk

Lauri Kähkönen /sd
Esa Lahtela /sd
Jari Leppä /kesk
Reijo Paajanen /kok
Erkki Pulliainen /vihr
Lasse Virén /kok
vjäs. Kimmo Tiilikainen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius.

MmVM 6/2005 vp — HE 147/2005 vp